

תקיעת שופר בראש השנה שחל להיות בשבת

ראש הישיבה הרב יואל מנוביץ'

ראשי פרקים:

רקע

הקדמה

הדעות במשנה וההבדל ביניהן

התקופה בה עוסקת המשנה

טעם הדין - מדוע לא תוקעים בשבת?

סברת מחלוקת הירושלמי עם הבבלי

רקע

בזמן בית המקדש נהגה תקיעת שופר במקדש גם בשבת, אך הלכה פסוקה היא שבימינו אין תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת (שו"ע תקפח, ה). היום הראשון של ראש השנה תשפ"ד הבאה עלינו לטובה, יחול בשבת, ודומני שבכל פעם שמזדמן הצירוף של שבת וראש השנה, שב ומתעורר הדיון בעניין חידוש התקיעה בשבת. לקראת ימי הדין הקרבים, מספר יהודים הנוהגים לעלות להר הבית על פי פסיקת רבותיהם, פנו לשר לביטחון לאומי בבקשה שיאפשר להם להתפלל ולתקוע בשופר בה. יש לציין שלאורך השנה לא מתאפשרת עליית יהודים בשבתות כלל, והבקשה היא להחרגה לטובת קיום תקיעת השופר בשבת. כותבי המכתב הודיעו, שאם השר לא ייענה לבקשתם, הם יגישו תביעה כנגדו, לא בבית המשפט, אלא לדין תורה אצל רבו הרב דב ליאור.

הקדמה

מקור הדין שאין לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת מופיע במשנה בראש הפרק הרביעי של מסכת ראש השנה:

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת - במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה.

משחרב בית המקדש - התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אלעזר: לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד. אמרו לו: אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין. ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה, שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין, וביבנה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד.

בביאור הסוגיה נתייחס לארבעה נושאים: מספר הדעות במשנה וההבדל ביניהן, התקופות עליהן מדברת המשנה, טעם הדין, והסברה העומדת ביסוד מחלוקת הירושלמי עם הבבלי!

הדעות במשנה וההבדל ביניהן

במשנה מוזכרות שלוש דעות; תנא קמא, רבי אלעזר, והתנא האחרון המוזכר בתגובה לרבי אלעזר - "אמרו לו". המחלוקת בין ת"ק לרבי אלעזר ברורה, והיא בשאלה האם התקנה הייתה לתקוע רק במקום שיש בית דין הגדול כדוגמת יבנה, או כיוצא בזה בכל מקום שיש בית דין. המחלוקת בין דעת ת"ק לדעת "אמרו לו" היא, שלדעת "אמרו לו" צריך בית דין קבוע, ואילו לדעת ת"ק ניתן להסתפק בבית דין אקראי.

ישנן שתי שיטות מרכזיות בראשונים המסבירות באופן מפורט את מחלוקת התנאים בתקנת ריב"ז. לדעת רש"י ר' אלעזר סובר שתקנת ריב"ז היא דווקא ביבנה, וכן בכל מקום שנמצאת בו סנהדרין גדולה של שבעים ואחד; דעת "אמרו לו" היא שכך הוא בכל מקום שיש בו סנהדרין קטנה, דהיינו בית דין קבוע של עשרים ושלושה; ות"ק מקל עוד יותר, שאף אם צריך בית דין של עשרים ושלושה, די בכך שיהא זה ב"ד אקראי.

מפסקי הרי"ף עולה שיטה שונה לחלוטין. לשיטתו, רבי אלעזר סובר שתקנת ריב"ז היא דווקא ביבנה, וכן בכל מקום שנמצאת סנהדרין גדולה של שבעים ואחד; דעת "אמרו לו" היא שדי בבית דין קבוע של שלושה;² ולדעת ת"ק ניתן להסתפק בכל בית דין של שלושה. לשיטת הרי"ף ניתן לתקוע בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת בפני בית דין גם בימינו, ואכן כך נהג הרי"ף בבית דינו, כידוע.

1 השיעור סוכם ועובד בשנת תש"ע ע"י מתן שרגאי נ"י, ונערך מחדש השנה.

2 הר"ן כותב בדעת הרי"ף שלדעת "אמרו לו" צריך ב"ד של עשרים ושלושה, אך מפשט דברי הרי"ף וכן מהרא"ש נראה, כפי שכותב הפלפולא חריפא באות ג, שלשתי הדעות מספיק ב"ד של שלושה.

רבים יצאו נגד פסק זה של הרי"ף. כך הרמב"ן במלחמות ה' על הרי"ף שם, ואף הרא"ש שבדרך כלל נוקט כשיטת הרי"ף כתב בפסקיו שם בפ"ד סי' א, שלמרות שהרי"ף היה גדול בדורו, בדבר זה אף תלמידיו לא נהגו כמותו. הכרעת הרי"ף לתקוע בראש השנה שחל בשבת נדחתה למעשה, אך נותרה בעינה כדעתו של "גדול בדור" ותוכל להוות סניף להיתר תקיעה בשבת, בהצטרפותה לשיטה אחרת.

התקופה בה עוסקת המשנה

שיטת רש"י ותוס'

המשנה מסיימת: "ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה, שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין, וביבנה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד". הראשונים דנים בשאלה על איזו תקופה מדברת הסיפא של המשנה. רש"י בפירוש המשנה בד"ה "לא במדינה" מסביר שלא היו תוקעים "לא בירושלים ולא בגבולין", כלומר בזמן המקדש לא היו תוקעים בכל רחבי ארץ ישראל ואף לא בירושלים, אלא רק במקום המקדש. אף על פי כן, בהמשך פירוש המשנה בד"ה "ועוד זאת", כתב שיתירה הייתה "ירושלים בבנינה" מזמן יבנה וכו', רוצה לומר כשהייתה ירושלים בבנינה היו תוקעים בכל העיר ואף בסמוך לה. דברי רש"י קשים ותמוהים שהרי יש בהם סתירה מיניה וביה.

תוספות שם בד"ה "אבל" פירש את המשנה כרש"י שרק במקדש היו תוקעים, ולא בירושלים, והסביר שהסיפא של המשנה עוסקת בתקופה שאחרי החורבן, אז הייתה ירושלים יתירה על יבנה. גם דברי תוס' קשים, כפי שכתב המהרש"א. היאך ייתכן שבזמן החורבן הורחב דינה של ירושלים יותר מאשר בזמן שהיה המקדש עומד על מכונו? כמו כן, הלא ממש בסמוך לחורבן עברה סנהדרין מירושלים ליבנה, כך שלאחר החורבן כמעט ולא היה זמן לירושלים להיות יתירה על יבנה. המהרש"א יישב את העניין, בהסבירו שישנן שלושת תקופות ולא שתיים: בתקופה הראשונה המקדש בבניינו והסנהדרין במקומה במקדש, בתקופה השלישית המקדש חרב וסנהדרין אינה בירושלים, ובתווך - תקופת ביניים שאינה בניין אך אינה ממש חורבן. דהיינו מקדש עומד וירושלים בנויה, אך סנהדרין כבר גלתה ממקומה שבמקדש לעיר ירושלים. בתקופה אמצעית זו עוסקת הסיפא של משנתנו.

לאור הסברו של המהרש"א ניתן להסביר בדומה הן את שיטת תוס' והן את שיטת רש"י. שניהם התכוונו לתקופת הביניים, אלא שכינו אותה באופן שונה. תוס' קרא למצב זה "לאחר

החורבן", אך אין זה בדווקא, כמו שכתב מהרש"א, ורש"י קרא לה ירושלים "בבניינה", משום שהמקדש עמד וסנהדרין עדיין לא גלתה ליבנה. בזמן סנהדרין במקדש - תקעו רק במקדש, לאחר שהסנהדרין גלתה אך עוד עמד מקדש - תקעו בכל ירושלים ובסמוך לה, ואילו בזמן החורבן - תיקן ריב"ז לתקוע בכל מקום שיש בית דין.

שיטת הרמב"ם

מהרמב"ם בהלכות שופר ב, ח עולה שפירש את המשנה כפשוטה בלא דוחק, ולשיטתו הסיפא של המשנה מתייחסת לדין שהובא ברישא, וישנן שתי תקופות בלבד:

כשגזרו שלא לתקוע בשבת לא גזרו אלא במקום שאין בו בית דין, אבל בזמן שהיה המקדש קיים והיה בית דין הגדול בירושלים - היו הכל תוקעין בירושלים בשבת כל זמן שבית דין יושבין. ולא אנשי ירושלים בלבד אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים, והיתה רואה ירושלים... אנשי אותה העיר היו תוקעים בשבת כירושלים, אבל בשאר ערי ישראל לא היו תוקעין.

כך כתב בפירוש המשנה דלעיל: "כבר ביארנו לך כמה פעמים כי מקדש נקראת ירושלים כולה. ומדינה, שאר ארץ ישראל". עולה מכאן דין חדש, שירושלים כולה נקראת מקדש, ולדברי הרמב"ם בכל רחבי ירושלים ואף בערים הסמוכות לה תקעו כל ימי הבית, ולאחר תקנת ריב"ז ביבנה לא תקעו אלא בפני בית דין, ודווקא ביבנה ולא בערים הסמוכות.

לפי שיטת הרמב"ם שקדושת ירושלים לא בטלה, וירושלים נספחת למקדש, ניתן לכאורה לתקוע כיום בירושלים.³ נמצא אפוא ששניים מגדולי הראשונים, הרי"ף ורמב"ם, התיירו לתקוע בירושלים ביו"ט שחל בשבת, כל אחד מטעמו. ואכן בשנת תרמ"א חשקה נפשו של הגאון הרב עקיבא יוסף שלזינגר בעל "לב העברי", לקיים מצוות תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת. הרב צירף את שיטות הראשונים הנ"ל: הגדרת הרי"ף לבית דין, והגדרת הרמב"ם למקום, ועוד נימוקים רבים ונוספים, ואף קיים את לימודו ותקע בשופר, והדבר עורר פולמוס גדול הראוי לדיון בפני עצמו.⁴ זהו פולמוס שעדיין לא שכך, שכן גם בימינו כשחל ראש השנה בשבת, יש

3 לכאורה, הרמב"ם כותב עניין זה בנוגע לקדושת מקדש והקרבת קורבנות ואין הכרח להגיד שדין זה שייך גם בסוגייתנו, וכן נראה מלשון הרמב"ם להיפך שכתב: "אבל בזמן שהיה בית המקדש קיים".

4 בהרחבה על כך ראה הרב יחיאל מיכל טיקוצ'ינסקי, "עיר הקודש והמקדש" ח"ג פ"כ, אות ד: "אחד מרבני ירושלים החשובים הרב הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל... שאף מכמה שנים לעשות כמעשה הרי"ף ולתקוע בשבת בירושלים. ויהי בשנת תרמ"א הוציא ע"ז קונטרס מיוחד, בו ביאר כל טענותיו ונימוקיו לקיים התקיעה בשבת, ועשה תעמולה

תלמידי חכמים העוסקים בקודש ובמקדש שעושים מעשה ונוהגים לתקוע בשבת בירושלים העתיקה, ואין כאן המקום להרחיב. וכפי שהקדמנו במבוא גם השנה הנושא נדון.

טעם הדין – מדוע לא תוקעים בשבת?

הגמרא (כט, ב) ניסתה להוכיח שמקור הדין שאין תוקעים בראש השנה שחל בשבת הינו בתורה. ביחס לראש השנה נאמרו בתורה שני פסוקים, "שִׁבְתוּן זְכֹרֹן תְּרוּעָה" (ויקרא כג, כד) ו"יום תְּרוּעָה יְהִיָּה לָכֶם" (במדבר כט, א). מכאן משמע כי יש מקרים בהם אין לתקוע בשופר, והגמרא הבינה שזה כאשר ראש השנה חל בשבת. על כך שאלה, שאם מדאורייתא אסורה התקיעה בשבת, היאך תקעו במקדש? ועוד, שלכאורה תקיעת שופר אינה מלאכה ולא שייך לאוסרה כלל. ותירצה שאמנם מדאורייתא אכן התקיעה בשבת מותרת, אלא שחכמים תיקנו שלא יתקע שמא יוליך את השופר ארבע אמות ברשות הרבים.

המהר"ם פדאוה⁵ שואל מדוע גזרו חכמים על תקיעת שופר בשבת משום "שמא יוליך", ולא משום "שמא יתקן כלי שיר", והשיב שאם כך היה אסור לתקוע בשופר גם כשראש השנה חל באמצע השבוע, משום שגזירת "שמא יתקן כלי שיר" שייכת גם ביו"ט, ונמצא שהתבטלה מצוות שופר לגמרי. מה שאין כן איסור טלטול שישנו רק בשבת ולא ביו"ט.

הר"ן מביא את המשנה בסוכה (מב, ב) האומרת שבזמן המקדש לולב ניטל ביום הראשון, אף על פי שחל בשבת, בין במקדש ובין במדינה, ובשאר ימי החג החלים בשבת לולב ניטל רק במקדש.⁶ על פי דין זה הקשה, שהנה נטילת לוב ביום הראשון היא מצווה מדאורייתא שמתקיימת גם בגבולין, ולא מצאנו שחכמים גזרו עליה לאיסור משום טלטול. מדוע אם כן דוחה גזירה זו את מצוות עשה של תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת? ותיריך הר"ן, שבראש השנה ישנו ספק האם קידשו את החודש או לא, וממילא האם אכן כעת חל ראש השנה, ובשל הספק תיקנו שלא לתקוע בגבולין בשבת. לעומת זאת בחג הסוכות הספק לגבי

גדולה בין רבנים ות"ח עד שנצטרפו אליו כמה רבנים וחכמים בירושלם, והתעתדו לתקיעת השופר ברה"ט תרמ"ב שחל להיות בשבת. ובדעתו הי' להכניף כ"ג רבנים שיהיו נוכחים בשעת התקיעה (דוגמת סנהדרי קטנה שיהא נקרא "ב"ד חשוב") וכמעט שהשיג מטרות. אולם בהגיע ערב ר"ה נשמטו רובם והתחמקו כי פחדו לעשות מעשה כזה נגד רוב רבותינו הפוסקים ונגד מנהג ישראל, ונשארו עמו רק יחידים והשמיע קול שופר באופן ובמקום צנוע. ומאו לא בצע שוב את תקיעת השופר בשבת, בראותו שהצבור אינו נוהר אחריו".

5 רבי מאיר קצנלובונג (1473-1565)

6 כיום אנו נוטלים לולב בכל מקום בכל ימי חג הסוכות, זכר למקדש.

התאריך אינו קיים ועל כן לא גזרו בו.

על כך הקשה המגן אברהם (תקפת, סק"ד), שלפי דברי הר"ן ניתן היה לומר שחז"ל גזרו משום "שמא יתקן כלי שיר", ובכל זאת לא תיעקר לגמרי מצוות שופר כפי שרצה להסביר מהר"ם פדאוהו. שבשבת לא יתקעו משום הגזירה, אך אם חל ראש השנה באמצע השבוע לפי הסבר הר"ן יתקעו ממה נפשך - אם יתברר שלא קידשו את השנה, אין לחשוש כלל לתיקון כלי שיר, שנמצא שזהו יום חול; ואם קידשו וכעת אכן ראש השנה, תבוא מצוות עשה של תקיעת שופר ותדחה את הגזרה, כפי שהוא בנטילת לולב שמתקיימת גם בגבולין.

מתרץ הצ"ח שכיוון שכל סדר התקיעות הכולל גם תרועה וגם שברים, הוא משום הספק האם התקיעה היא "לולי יליל" או "גנוחי גנח" (ר"ה לה, א), אם הגזירה היא משום "שמא יתקן כלי שיר", היה אסור לתקוע בראש השנה גם כאשר היה חל באמצע השבוע וקידשו את השנה.

סברת מחלוקת הירושלמי עם הבבלי

התלמוד הירושלמי (ר"ה פ"ה, ה"א) נתן טעם אחר לדין מזה שנתן הבבלי. לשיטתו, הסיבה בגינה לא תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת, היא האמור בתורה: "זָכְרוּן תְּרוּעָה", כלומר איסור תורה ממש, כמו בהווה אמינא של הבבלי, ולא תקנת חכמים. על הסבר זה שואל הרב שאול ישראלי זצ"ל (חוות בנימין סי' לה, עמ' רמז) את קושיית הבבלי, שאם הדבר אסור מן התורה כיצד תקעו במקדש, ועוד שאין טעם לאסור שהרי תקיעת שופר אינה מלאכה. ועוד הוסיף והקשה, כיצד התקין רבן יוחנן בן זכאי שיתקעו לאחר החורבן מחוץ למקדש במקום שיש בו בית דין, והרי לשיטת הירושלמי זה איסור תורה?

הירושלמי מתרץ את הקושיה הראשונה על פי הפסוק "בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ... כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אֵשָׁה לָהּ" (ויקרא כג, כד-כה), מהם משמע שבמקום בו מקריבים קורבנות תוקעים אפילו בשבת. אך הקושיה השנייה על הירושלמי בעינה עומדת, שהרי אין התקיעה מלאכה אלא חכמה ואם כך אין איסור בתקיעת שופר, ואיך ייתכן שאסרה תורה?

הרב ישראלי הביא מדברי ה"טורי אבן" בסוגייתנו שתמה על דעת הירושלמי, שתקיעת שופר בשבת אסורה מן התורה, וציין למקורות רבים מהש"ס מהם עולה שאין זה אלא איסור מדרבנן. ראשית, הגמרא בחולין (פד, ב) אומרת שגם לטומטום מותר, ומצווה עליו, לתקוע

בראש השנה שחל באמצע השבוע. אם אכן הייתה התקיעה אסורה מדאורייתא, אלא שהאיסור נדחה בראש השנה שחל בחול מפני המצווה, איך מותר לטומטום לתקוע, והרי הוא מחויב רק מספק, ואין הספק דוחה את האיסור. שנית, הגמרא במסכת ראש השנה (לד, ב) מסבירה שמדאורייתא צריך לתקוע רק תר"ת, ובשל הספק מהי התרועה אנו תוקעים עוד תקיעות. תמוה כיצד דוחות התקיעות מספק את השבת אם יש בזה איסור דאורייתא. ועוד המשיך ה"טורי אבן" והקשה קושיות נוספות, עיי"ש.

בעקבות קושיות אלו הציע הרב ישראלי תירוץ עמוק לביאור דברי הירושלמי. הרמב"ם פוסק בהלכות שופר: "מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנה" (א, א), ו"שופר הגזול שתקע בו יצא" שאין המצווה אלא בשמיעת הקול". לעומת זאת בהלכות שמיטה ויובל (י, י) כותב הרמב"ם: "מצות עשה לתקוע בשופר בעשירי לתשרי בשנת היובל". הרמב"ם הבחין בין תקיעה בראש השנה לתקיעה ביובל, שבראש השנה המצווה היא בשמיעת קול השופר, כפי שאנו מברכים "לשמוע קול שופר", ולא בתקיעה. נראה כי כך הבין הרמב"ם את דברי הירושלמי שחילק בין לולב גזול שפסול, לשופר גזול שיצא (סוכה פ"ג, ה"א): "א"ר לעזר תמן בגופו הוא יוצא, ברם הכא בקולו הוא יוצא", ומטעם זה יצא בשופר גזול כי אין גזל בקול. הראב"ד העיר בהשגותיו על הרמב"ם בדין שופר הגזול שאין צורך בסברתו שהמצווה היא השמעת הקול, כי גם לו היה סובר שהמצווה היא התקיעה, הדין לא היה משתנה, כי בירושלמי הופיע טעם נוסף להתיר שופר גזול: "יום תרועה יהיה לכם - מכל מקום".

צריך לומר שהרמב"ם למד ששני תירוצי הירושלמי אינם תירוצים נפרדים, אלא הם בנויים זה על גבי זה. דהיינו, מכך שאמרה תורה "יום תרועה יהיה לכם - מכל מקום", אנו מסיקים שהמצווה בראש השנה היא שמיעה בלבד, שלא כמו ביובל, ולכן יוצא ידי חובה גם בשופר הגזול. הראב"ד לעומת זאת למד שאלו שני תירוצים נפרדים, ולכן אפשר לומר שגם בראש השנה המצווה היא תקיעה, ובכל אופן יוצא בשופר הגזול מפני שהתורה אמרה "יום תרועה יהיה לכם" - מכל מקום.

אם כן, לשיטת הראב"ד סובר הירושלמי שהמצווה בראש השנה היא התקיעה, ולכן לשיטתו למד שתקיעה בשבת אסורה מהתורה. ובאשר לשאלת הבבלי, מה הטעם לאסור התקיעה, והרי היא חכמה ולא מלאכה, דבר זה מבואר על פי המשנה במסכת ביצה (כו, ב). המשנה

8 הרב שמרלובסקי העיר כי אולי לפי הרמב"ם יש לומר שאסור לו לתקוע בשופר זה, אלא שאם תקע יצא. אח"כ הראה לי שמצא דבר זה מפורש במ"ב סי' תקפו סק"ב, בשם הב"ח והפר"ח.

אומרת שאסור להזיז ביו"ט חלה שנטמאה, והסביר רש"י (ד"ה חלה שנטמאה) שזאת משום שהחלה אסורה לכהן ואף לשורפה או לתת אותה לכלב ביו"ט אסור, מפני ש"רחמנא אחשביה להבערתן". כך עולה מהאיסור להדליק נר בשמן תרומה טמאה ביו"ט, למרות שעצם ההדלקה אמורה הייתה להיות מותרת - צורך אכילה - עדין הדבר אסור משום החשיבות שנתנה לו התורה. כך ניתן לומר גם כאן, אמנם אין התקיעה מצד עצמה מלאכה, אלא רק חכמה, ומכל מקום כיוון שזו היא מצוות היום בראש השנה ו"רחמנא אחשביה", הפכה התקיעה למלאכה, ובכך מתורצת הקושיה השנייה, ויש טעם לאסור את התקיעה אף שהיא לא ממש מלאכה.⁹ כל זה ניתן לומר רק אם המצווה היא התקיעה, אבל אם המצווה היא השמיעה, אין מקום לומר את סברת "אחשביה", שהרי אין כאן מעשה. ואם כן, יסוד המחלוקת בין הבבלי לירושלמי היא מה היא המצווה, הבבלי סבר שהמצווה היא שמיעת קול שופר ואילו הירושלמי סבר שהמצווה היא התקיעה בשופר.

כך מתורצת גם קושיית ה"טורי אבן" מטומטום ושאר הספקות, שהותר להם לתקוע, אף שהם מחויבים רק מספק. כי ממה נפשך, הרי התקיעה היא מצווה, ואם הוא מחויב הוא מקיים מצוות עשה ומותר לו לתקוע, ואם הוא לא מחויב, הוא אינו עושה מלאכה, כי בזה רחמנא לא אחשביה. על פי זה מובנת גם תקנתו של רבן יוחנן בן זכאי לתקוע אחרי החורבן במקום בית דין שכיוון שאסרה תורה לתקוע הרי אין זו מצווה, ובטל האחשביה, וממילא מותר לתקוע כחכמה שאינה מלאכה.

את מהלך הדברים שמעתי בשיעור מפי הרב ישראלי לפני למעלה משלושים שנה, ואחר כך מצאתי את אותו מהלך בהערה בשו"ת עונג יו"ט.¹⁰ כשהראיתי לרב ישראלי דבר זה, שמח מאוד ואמר: עכשיו אני בטוח שדברי נכונים.¹¹ יש חשיבות גדולה לכך שסברה זו נאמרה על ידי ענק כמו העונג יו"ט, משום שדברי רש"י לפיהם העובדה ש"רחמנא אחשביה" יוצרת איסור חדש, הם דברים מחודשים ומופלאים מאוד.¹² משביסס גם העונג יו"ט את האיסור של התקיעה על פי הכנה זו ברש"י, יכולים גם אנו לאחוז בשיפולי גלימתו, ורווח לנו.

9 זהו גם שורש ההבדל בין הבבלי והירושלמי, שהבבלי סובר שהמצווה היא השמיעה ולכן אין זו מלאכה, והירושלמי סובר שהמצווה היא בתקיעה, ולכן אפשר לומר שיש איסור.

10 רבי רפאל יום טוב ליפמן (1816-1879), או"ח סי' כו.

11 לתוספות ביאור והרחבה עיין עיר הקודש והמקדש לרב טיקצ'נסקי שם, עמ' רפו.

12 ואכן תוס' שם חולק על רש"י.